

**НАПРЯМ 8. РУСИФІКАЦІЇ ТА ВИНИЩЕННЯ МОВ
КОРИННИХ НАРОДІВ: ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ
КУЛЬТУРНОЇ І МОВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
НАСЕЛЕННЯ КРИМУ
ТА ЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ**

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-355-5-34>

Лугова Г. В.,

магістрантка

*Херсонського державного університету
м. Івано-Франківськ, Україна*

Олексенко В. П.,

доктор філологічних наук,

*професор кафедри української і слов'янської філології,
голова вченої ради*

*Херсонського державного університету
м. Івано-Франківськ, Україна*

**СЛОВОТВІРНІ ОСОБЛИВОСТІ НЕОЛОГІЗМІВ
(НА ОСНОВІ ЛЕКСИКИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ)**

Неологізація, як феномен, є невід'ємною частиною розвитку суспільства та культури. Вона, як прояв лінгвістичної творчості й адаптації, активно впливає на формування і вираження ідей, поглядів та цінностей в українському медійному просторі. Ця динамічна еволюція мовного складу політичної риторики та громадської думки має значущий вплив на формування сучасної політичної культури та спосіб сприймання інформації. У цьому контексті, дослідження неологізації в суспільно-політичній сфері постає актуальним та важливим завданням, яке відкриває перед нами цілу низку питань, співвідношень і тенденцій, що визначають сучасний український медійний дискурс.

Сучасні вчені у галузі мовознавства не мають загальної думки про те, що таке «неологізми». Однак, вони зазвичай визначають неологізми як нові слова або вирази, створені для позначення нових речей чи вираження нових ідей.

Узагальнивши підходи до потрактування і кваліфікування поняття «неологізм» багатьма дослідниками, ми пропонуємо виокремити такі основні підходи:

1. Неолексеми як новосформовані синоніми до відомих уже понять. В цьому визначенні неологізми розглядаються як нові слова або вирази, що призначені для вираження ідеї або поняття, яке вже існує в мові за допомогою наявних лексичних одиниць. Це може включати в себе введення додаткових семантичних відтінків або конотацій, які роблять слово або вислів більш виразними та емоційно забарвленими.

2. Неолексеми, створені на основі вже існуючого мовного матеріалу (тобто з наявних у мові лексем) за всіма чинними правилами творення слів. За такого підходу неологізми потрактовують як нові слова, що створені з використанням існуючих лексичних одиниць та за всіма моделями словотворення. Ці новоутворення, як правило, призначені для вираження нових реалій, яких раніше не було у мовному корпусі.

Події сьогодення безпосередньо впливають на мову і мовлення людей, що особливо має місце в періоди конфліктів і воєнних ситуацій. Україна, перебуваючи у війні, також відчуває ці зміни у мовному вживанні. Ці зміни відображають актуальні події та внутрішні стани населення. Це може включати в себе перегляд або переосмислення існуючих слів та понять, створення нових слів і запозичення з інших мов.

Суспільно-політичні неологізми в українській мові, головним чином, утворюються шляхом словотвірних операцій та переосмисленням уже існуючих у мові лексичних одиниць [4, с. 299]. Основними морфологічними способами утворення неологізмів є:

1. Афіксація є важливим засобом продукування нових слів у мові, де процес утворення нових слів відбувається за допомогою приєднання афікса (префікса або суфікса).

Префікси, які широко використовуються з цією метою: *анти- про-, євро-, е-, де-, мікро-, гіпер-, онлайн-, супер-*. Ці слова часто трапляються в медіа-дискурсі. Наприклад:

– «Новий *проєвропейський* уряд Болгарії підтвердив, що допомагатиме Україні зброєю» («Українська правда», 06.06.2023 р.) [6];

– «Загалом у 80% випадків їхня *дезінформація* примітивна, повторювана й моментами відверто тупа» («Детектор медіа», 10.08.2022 р.) [3];

– «*Антитерористичний* штаб Чехії перевіряє Raiffeisen через роботу в РФ» («Українська правда», 29.08.2022 р.) [6].

Суфіксальний спосіб також позначений високою продуктивністю. Суфікси слугують для творення іменників, рідше прикметників

і дієслів. *-ець/-івець, -ізм/-изм, -фоб, -ство, -нн, -ський, -ійний, -ичний, -в(ий), -ити, -увати*. Наприклад:

– «Літературознавці Ростислав Семків та Віра Агеєва кажуть, що Булгаков підпадає під визначення *українофоба*» («Українська правда», 22.09.2022 р.) [6];

– «Українці стали менше *донатити* на ЗСУ. Експерти назвали причини і способи це змінити» («Суспільне. Новини», 23.04.2023 р.) [5].

2. Скорочення спостерігаємо тоді, коли зменшується кількість фонем і/або морфем у словах чи сполученнях слів без зміни їх лексико-граматичного значення. Дослідники пропонують такі види скорочень:

а) усічення, або **скорочення основи**. Наприклад, «*Нацполіція* спільно з чехами затримала учасників злочинної організації, яка ошукувала іноземців» («Вечірній Київ», 28.09.2023 р.) [1];

б) аббревіація – це скорочення слова або фрази, яке виконується шляхом відокремлення певних літер чи слів та заміни їх символами або скороченнями. Аббревіації зазвичай використовуються для скорочення довгих або складних назв, термінів або фраз у письмовому тексті або усному мовленні. Наприклад, «*Міноборони* Польщі закликає людей вступати до Сил територіальної оборони» («Українська правда», 01.10.2023 р.) [6].

3. Словоскладання – це спосіб створення слів, коли два або більше слова об'єднуються, щоб утворити нове слово з іншим значенням. У сучасному українському мовленні словоскладання використовується широко і допомагає розширити словниковий запас. Наприклад: «Тому зараз, за умови наявності *монобільшості* і безпосередніх обіцянок Зеленського та лідера фракції Разумкова, нам треба зосередитись на вищезгаданому» («Українська правда», 22.07.2019 р.) [6].

4. Конверсія – це спосіб словотворення, за якого створюються нові слова, при цьому форма вихідного слова не зазнає змін і додавання будь-яких морфем теж не спостерігаємо. Як результат семантичного зсуву відбувається перетворення слова однієї частини мови в слово іншої частини мови без використання афіксів. Конверсія може створювати слова, які є омонімами до вихідного слова, тобто мають однакову форму, але різне значення залежно від контексту.

Так, слово «*бавовна*» під час війни отримало нове значення та стало новим словом, яке було введено в мову. У російських новинах про вибухи на їх території використовувалося слово «хлопок», яке в українській мові асоціювалося з назвою рослинної тканини – бавовною. Українці іронічно почали використовувати це слово, щоб описувати вибухи на території Росії та в Криму. Наприклад, «У штаб окупантів на Запоріжжі *«завітала бавовна»*» («Українська правда», 01.05.2023 р.) [6];

Аналогічно нове значення отримало й слово «*дискотека*», що зараз означає «бойові дії». Наприклад, «Про *«дискотеку»* на передовій,

поколадки та швидку перемогу України. Розповідь сержанта ЗСУ» («Факти», 06.05.2022 р.) [8].

5. Телескопія – це процес зрощення частин лексичних одиниць або однієї лексичної одиниці з частинами інших, створюючи нові слова або вирази.

Наприклад:

– «Нам, напевно, не варто занадто захоплюватися вживанням нових термінів – орк, русня, свинособака...» («Укрінформ», 25.12.2022 р.) [7];

– «Це «окупендум», що нічим не відрізняється від тих, які під дулами автоматів влаштували покидьки на захоплених українських землях» («День», 02.09.2023 р.) [2].

Отже, неологізація у суспільно-політичній сфері українського медійного дискурсу є важливим явищем, яке відображає динаміку й живу природу сучасної мови та суспільства. Нові слова й вирази створюються для опису сучасних явищ, тенденцій та подій. Цей процес не лише віддзеркалює актуальні тенденції в житті країни, але й сприяє збагаченню мовного розмаїття та розвитку мови. Неологізація в медійному дискурсі об'єднує мовний арсенал із суспільними потребами та дає змогу точно виразити сутність складних суспільно-політичних явищ. Таким чином, неологізація стає важливим елементом мовної та культурної еволюції, що сприяє розвитку мови.

Список використаних джерел:

1. Вечірній Київ. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/> (дата звернення: 29.09.2023).
2. День. URL: <https://m.day.kyiv.ua/> (дата звернення: 29.09.2023).
3. Детектор медіа. URL: <https://detector.media> (дата звернення: 28.09.2023).
4. Єльнікова Н. І. Неологізми у медіатекстах періоду військового стану в Україні. *Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах військового стану* : зб. наук. пр. (м. Харків, 26 трав. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. С. 298–300.
5. Суспільне. Новини. URL: <https://suspilne.media/> (дата звернення: 28.09.2023).
6. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news> (дата звернення: 27.09.2023).
7. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/> (дата звернення: 29.09.2023).
8. Факти. URL: <https://fakty.com.ua/ua/> (дата звернення: 28.09.2023).